

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

Beograd, 15. maj 2011.

IZVEŠTAJ O PODOBNOSTI TEME, KANDIDATA I MENTORA ZA IZRADU
DOKTORSKE DISERTACIJE *Frensis Skot Ficdžerald i američki roman u periodu
Velike ekonomske krize*, KANDIDATKINJE *Minje Štrbac*

1. PODACI O KOMISIJI

1) Datum i organ koji je imenovao komisiju:

28. januar 2011, Nastavno-naučno veće Filološkog fakulteta u Beogradu

2) Sastav komisije:

1. dr Zoran Paunović, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2006), Filološki fakultet u Beogradu;
2. dr Radojka Vukčević, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2004), Filološki fakultet u Beogradu
3. dr Aleksandra Jovanović, docent za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2006), Filološki fakultet u Beogradu;

2. BIOGRAFIJA KANDIDATA

Kandidatkinja Minja Štrbac rođena je 1982. godine u Banjaluci. Diplomirala je 2005. godine na Filozofskom fakultetu u Banjaluci, na Grupi za engleski jezik i književnost. Magistrirala je 2010. godine, na istom fakultetu, na grupi Nauka o književnosti – engleska književnost, odbranivši magistarski rad pod naslovom „Etička problematika u dramskom stvaralaštvu Oskara Vajlda“. Bibliografija mr Minje Štrbac obuhvata nekoliko opsežnih naučnih i stručnih radova koji ubedljivo potvrđuju naučni potencijal nagovešten u njenom magistarskom radu.

3. BIBLIOGRAFIJA KANDIDATA

- 1) *Etička problematika u dramskom stvaralaštvu Oskara Vajlda*, magistarski rad odbranjen na Filozofskom fakultetu u Banjaluci, 13. 3. 2010. Godine
- 2) “Vajld među Viktorijancima”, *Književnik*, godina VI, broj 25-26, Banja Luka, 2010, str. 216-222.
- 3) “U Vajldovom svijetu dendija”, *Revena*, godina I, broj 1-2, Banja Luka, 2010, str. 125-134.
- 4) “Saloma – *Femme fatale*”, *Putevi*, br.10-11, Banja Luka, 2010, str. 39-44.

4. OCENA DA JE KANDIDAT PODOBAN DA RADI DISERTACIJU

Uvidom u biografiju i bibliografiju kandidatkinje, Komisija je zaključila da kandidatkinja ispunjava sve uslove za izradu disertacije.

5. OCENA PODOBNOSTI PREDLOŽENOG MENTORA

Za mentora je predložen dr Zoran Paunović, redovni profesor Filološkog fakulteta, Odsek za anglistiku. Bibliografija prof. Zorana Paunovića, pored ostalog, obuhvata i sledeće radove, bliske i srodne kontekstu teme koju predlaže Minja Štrbac:

- 1) *Gutači blede vatre* (američki roman Vladimira Nabokova), Prosveta, Beograd, 1977.
- 2) *Istorija, fikcija, mit*, Geopoetika, Beograd, 2006.
- 3) “Popular Fiction as a Literary and Cultural Phenomenon”, *Književna kritika danas*, Podgorica, 2004.
- 4) “*Mobi Dik*: ep o neuhvatljivom”, Mono i Manjana, Beograd, 2001.
- 5) “Vonegatov testament”, Clio, Beograd, 1998.

Komisija smatra da prof. dr Zoran Paunović ispunjava sve uslove za mentora ove doktorske disertacije Minje Štrbac.

6. OCENA PODOBNOSTI TEME

- 1) Ocena formulacije naziva teze (naslova)

Komisija zaključuje da je radni naziv teze *Frensis Skot Ficdžerald i američki roman u periodu Velike ekonomske krize* prikladan i da dobro reprezentuje suštinu predloženog istraživanja.

2) Opis teme:

U svom temeljno argumentovanom i iscrpnom obrazloženju predložene teme, kandidatkinja najpre uspostavlja društveno istorijski kontekst nastanka književnih dela kojima će se baviti u svojoj disertaciji. Prvi svetski rat je, kaže se u obrazloženju, doveo u pitanje položaj vodećih svetskih sila. Kako je Evropa bila žarište rata, njena privreda i ekonomija bile su znatno oštećene. Najveći industrijski centri nalazili su se u Britaniji, Francuskoj i Nemačkoj, međutim, nakon gubitaka u ratu vodeće evropske sile se povlače s pozornice, a glavnu ulogu preuzima SAD. Nastupajući period procvata privrede i ekonomije Sjedinjenih Američkih država označen je kao zlatne dvadesete. Dvadesete godine u Americi godine su prohibicije, masovne potrošnje, razvoja industrije, tehničkih inovacija poput automobila, aviona, filma, radio uređaja, i naučnih poduhvata kao što su lansiranje prve rakete ili otkriće penicilina. Žene dobijaju pravo glasa i priliku da učestvuju u izgradnji države i javnog života. Stanovništvo se masovno seli u gradove, obuzeto optimizmom koji je smenio posleratnu letargiju. Pored nemog filma, masovnu kulturu osvajaju i tabloidi, a zabava dobija širu dimenziju procvatom džez muzike i plesnih dvorana u kojima se izvode maratonska takmičenja u plesanju. Mediji, javno oglašavanje i kupovina na kredit postaju svakodnevnica običnih ljudi, kojima je prvi put pružena prilika da žive iznad svojih mogućnosti. Nesputane viktorijanskim standardima i stavovima, dvadesete godine donele su eksploziju umetničkog izraza i socijalnih interpretacija u Americi i svetu. Amerikanci se prepuštaju dokolici i užicima, kroz

različite vidove masovne razonode. Optimizam dvadesetih odrazio se i na ekonomskom planu: veoma izrazito, na primer, u interesovanju za berzu. Veliki broj deonika ulagači su kupovali na kredit, vođeni pohlepom i željom za lakom zaradom. Čak su i obični građani svakodnevno pratili berzanske izveštaje. Stoga je krah berze, 29. oktobra 1929. godine, u istoriji zabeležen kao „Crni utorak“, izazvao paniku, strah i nevericu. Tri miliona Amerikanaca ostalo je bez posla, a fabrike su masovno zatvarane. Kriza je nastupila kao neizbežna posledica decenije nekontrolisanog ekonomskog procvata i inflacije. Pripadnici „Izgubljene generacije“ uzalud su upozoravali na kontrast i neravnotežu između neumerenog luksuza s jedne strane i stravičnog siromaštva s druge.

Masovna kultura, međutim, za književnike tog perioda predstavljala je nešto sasvim suprotno od postojeće iluzije o revoluciji i oslobađanju od stega. Frensis Skot Ficdžerald, tvorac kovanice *Jazz Age* (Doba džeza), u svojim romanima gradi sliku nemirnog, raskalašnog i prkosnog raspoloženja ove epohe. On ukazuje na napuštanje američke tradicije i pojedinih ideala, poput slobode, zajednice i mira. Formiran, značajnim delom, i kao književni relikat prethodnog doba, u kome su se visoko vrednovali iskrenost, čast i poštenje, Ficdžerald je objektivno i autentično oslikao novo doba, obeleženo bitno drugačijim sistemom vrednosti. Njegov izuzetan talenat da se izmesti iz sopstvenog vremena i atmosfere i dočara ga kao nepristrasni posmatrač učinio ga je značajnim umetnikom i svojevrsnim istoričarem epohe, što mu je donelo poštovanje kritičara njegove generacije, ali još više onih potonjih. Ficdžerald poštuje etiku svojih predaka, ali je glasnogovornik savremenika. Taj jedinstveni dualitet njegove pripovedačke vizure predstavlja, prema gotovo jednoglasnom mišljenju kritike, jednu od najznačajnijih njegovih umetničkih odlika. Protagonisti njegovih proznih dela mahom su

pripadnici srednje i radničke klase, ali se njegovi romani bave i raskošnim svetom bogatijih staleža. Ekonomija zlatnih dvadesetih, povrh toga, pružila je i srednjoj klasi mogućnost da oseti draži luksuznog života, te je promena socijalne klime i prilika dobila verodostojan izraz u Ficdžeraldovim romanima. U epohi prosperiteta i rapidnog sticanja bogatstva, a time i višeg položaja u društvenoj hijerarhiji, istinski bogataši su se osetili ugroženim i otpočeli kampanju borbe protiv novostvorenih suparnika, verno odraženu u delima ovog pisca.

Na celovitost i pouzdanost socijalne slike sveta u Ficdžeraldovim delima povoljno je uticala i činjenica da se rodio na prelazu iz jednog arhaičnog, etički čvršće uređenog veka i klasične i književnosti, i burnog sveta liberalizma, otvorene seksualnosti i hedonizma kome se odala cela nacija. Građa koju su mu pružile takve okolnosti bila je od neprocenjivog značaja, pa je njegova proza uveliko omogućila dublje razumevanje socijalnih promena koje je donelo Doba džeza. Pouzdano realističnim prikazima turbulentnih dvadesetih godina, Frensis Skot Ficdžerald je suprotstavljao jednostavnu etiku discipline, odgovornosti i zrelosti. Pored toga što donose pojedinačne tragične priče, Ficdžeraldovi romani su i svojevrsni socijalni eksperimenti. Varljivo isticanje u prvi plan ispraznih i površnih aspiracija junaka pojačava umetnički efekat završnog isticanja potpuno suprotnih, tradicionalnih vrednosti.

Tako je ovaj pisac stvorio suštinski nov literarni pokret, u kome je do kraja ostao najistaknutiji autor. S druge strane, američka književnost treće decenije dvadesetog veka obeležena je pre svega idejom o kolektivu, saradnji, zajedništvu i solidarnosti. Ta je literatura nosila u sebi neposrednu i oštru kritiku društva. Za razliku od tematike proznih dela burnih dvadesetih, književnost perioda velike krize ne bavi se elitom i njenim

ispraznim užicima. Ona izvodi na pozornicu obične ljude, radničku klasu, u potrazi za prostožnim životom. Tako Ernest Hemingvej svoju kritiku zasniva na kontrastu između rata i prosperiteta. Njegova dela artikulišu glas posleratne izgubljene generacije. Hemingvejeva proza dobrim delom je reakcija na svet iz koga je potekao, od uglednog Ouk Parka, preko propadanja evropske civilizacije kome je neposredno svedočio. Ovaj se pisac suptilno protivi vladajućim vrednostima i običajima svoje epohe, pre svega kroz individualni moralni kodeks junaka njegovih romana. Verovatno je, ipak, najznačajniji i najupečatljiviji romanopisac ovog doba bio Džon Stajnbek. Stajnbek u svojim romanima piše o siromaštvu koje je zadesilo farmere, o njihovoj snažnoj volji i borbi za život. Surovi realizam ovog pisca nedvosmisleno ukazuje na posledice dekadencije. Njegov roman *Plodovi gneva* autentični je prikaz američkog društva u periodu ekonomske krize, obeležen socijalnim temama poput migracije, očajanja, siromaštva, ali i zajedništva i solidarnosti. Sličnom tematikom bavio se u svojim romanima i Vilijam Fokner, a snažnom društveno-kritičkom notom ističu se i Sinkler Luis i Džon Dos Pasos, kao i Vila Kater. Pojedini autori ovog perioda značajni su i kao tvorci stilskih inovacija – pre svega Fokner, uvođenjem „romana toka svesti“ u američku književnost. Kasne tridesete donele su nadu u oporavak, koju je, međutim, ugušio Drugi svetski rat. Period između dva rata, sa svojom blistavom i mračnom decenijom, predstavlja osnovni kontekst istraživanja koje će biti sprovedeno u doktorskoj disertaciji Minje Štrbac.

Na osnovu svega izrečenog, Komisija zaključuje da je predloženi predmet istraživanja svojom složenošću, aktuelnošću i značajem dostojan doktorske disertacije.

3) Bibliografija preliminarne istraživanja

Kandidatkinja je priložila bibliografiju od 68 bibliografskih jedinica relevantnih za istraživanje. Ovde navodimo jedinice najznačajnije za istraživanje:

- (1) Elder, Glen H. (1999), *Children of the Great Depression: Social Change in Life Experience*, Boulder, Westview Press.
- (2) Rothman, Dietmar (1996), *The Global Impact of the Great Depression*, London, Routledge.
- (3) Cruden, Robert (2000), *Body and Soul: The Making of American Modernism*, New York, Basic Books.
- (4) Spiller, Robert (1962), *A Time of Harvest: American Literature 1919-1960*, New York, Hill&Wang.
- (5) Parrish, Michael (1992), *Anxious Decades: America in Prosperity and Depression*, New York, W.W. Norton.
- (6) Chambers, John B. (1989), *The Novels of F. Scott Fitzgerald*, London, Macmillan.
- (7) Bloom, Harold, ed. (1985), *F.Scott Fitzgerald*, New York, Chelsea House.

4) Ciljevi istraživanja, plan rada i očekivani rezultati

U svom istraživanju, kandidatkinja će se pre svega usredsrediti na kontrast između zlatnih dvadesetih, kao godina ekonomskog napretka i procvata popularne kulture, i mračnih tridesetih, kao epohe siromaštva, bede i migracija, posebno na sliku tog kontrasta u književnosti. Analitički pregled postaviće u središte interesovanja proznu književnost perioda Velike krize kao sredstvo socijalne kritike, čime će se ukazati kako na realistični prikaz strukture društva tridesetih godina, tako i na efekte koje je ekonomska kriza ostavila na stanovništvo, u vidu očaja, migracije, siromaštva i nezaposlenosti. U istraživanju će biti primenjen analitičko-interpretativni metod, uz obilato korišćenje sekundarne građe iz drugih nauka, poput sociologije, ekonomije, istorije i političkih nauka, pošto kandidatkinja, uz analizu književnog oblića epohe o kojoj je reč, namerava da predoči i sociološke i kulturološke aspekte ekonomske krize, kao i njene uzroke i posledice. Priloženi plan rada i opsežna početna radna bibliografija

dodatno svedoče o temeljnoj pripremljenosti kandidatkinje za rad na izradi doktorske disertacije.

7. ZAKLJUČAK

Na osnovu navedenih podataka o kandidatkinji, Komisija zaključuje da je Minja Štrbac podobna za izradu doktorske disertacije.

Na osnovu postavljenih ciljeva i očekivanih rezultata, Komisija zaključuje da je predložena tema podobna za izradu doktorske disertacije u oblasti engleske i američke književnosti.

Na osnovu navedenih podataka o mentoru, Komisija zaključuje da je dr Zoran Paunović podoban za mentora predložene doktorske disertacije.

Na osnovu iznetog, Komisija predlaže Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu da donese pozitivne ocene o podobnosti kandidatkinje Minje Štrbac i predložene teme doktorske disertacije *Frensis Skot Ficdžerald i američki roman u periodu Velike ekonomske krize*, a da se za mentora imenuje dr Zoran Paunović, redovni profesor Filološkog fakulteta u Beogradu.

dr Zoran Paunović, red. prof.

dr Radojka Vukčević, red. prof.

dr Aleksandra Jovanović, docent